

**Міністерство освіти і науки України**  
**Західноукраїнський національний університет**  
**Юридичний факультет**

Кафедра адміністративного  
права та судочинства

**МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КУРСОВА РОБОТА**

**з дисципліни: «Фінансове право»**

на тему: «Правове регулювання грошового обігу в Україні»

Студентка групи ПР-33

Романко Ольга

Керівник: к.ю.н., доцент Вербіцька М.В.

Національна шкала \_\_\_\_\_

Кількість балів: \_\_\_\_\_ Оцінка: ECTS \_\_\_\_\_

Члени комісії \_\_\_\_\_

(підпис) (прізвище та ініціали)

Тернопіль – 2025

## ЗМІСТ

|                                                                                           |           |
|-------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>ВСТУП.....</b>                                                                         | <b>3</b>  |
| <b>РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ГРОШОВОГО ОБІГУ.....</b>                            | <b>5</b>  |
| 1.1. Поняття та економіко-правова природа грошового обігу.....                            | 5         |
| 1.2. Історичні етапи становлення правового регулювання грошового обігу в Україні.....     | 6         |
| 1.3. Принципи правового регулювання грошового обігу в системі фінансового права.....      | 9         |
| <b>Висновки до розділу 1.....</b>                                                         | <b>11</b> |
| <b>РОЗДІЛ 2. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОШОВОГО ОБІГУ В УКРАЇНІ.....</b>           | <b>12</b> |
| 2.1. Конституційні основи і повноваження НБУ у сфері грошового обігу.....                 | 12        |
| 2.2. Законодавчі та підзаконні акти, що регламентують грошовий обіг.....                  | 14        |
| 2.3. Правовий статус національної валюти та її захист.....                                | 16        |
| <b>Висновки до розділу 2.....</b>                                                         | <b>18</b> |
| <b>РОЗДІЛ 3. СУЧАСНІ ВИКЛИКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГРОШОВОГО ОБІГУ.....</b> | <b>20</b> |
| 3.1. Вплив цифровізації та електронних грошей на правове регулювання обігу.....           | 20        |
| 3.2. Правові аспекти обмеження готівкового обігу та протидії тіньовій економіці.....      | 22        |
| <b>Висновки до розділу 3.....</b>                                                         | <b>24</b> |
| <b>ВИСНОВКИ.....</b>                                                                      | <b>25</b> |
| <b>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....</b>                                                    | <b>28</b> |

## ВСТУП

**Актуальність теми** дослідження зумовлена необхідністю переосмислення правових засад організації грошового обігу в Україні в умовах глибоких трансформацій фінансової системи, цифровізації економіки, зростання тіньового сектору та запровадження новітніх платіжних інструментів. Забезпечення стабільного, прозорого й керованого обігу національної валюти є ключовим завданням фінансової політики держави, адже саме від ефективності цього механізму залежить реалізація грошово–кредитної політики, стабільність банківської системи та довіра громадян до фінансових інститутів.

**Науково–практичне значення** дослідження полягає у формуванні комплексного правового бачення грошового обігу як категорії, що вимагає системного регулювання з боку держави. З урахуванням сучасних викликів — від надмірної готівкової залежності до цифрових ризиків — значення правового регулювання істотно зростає, зокрема у контексті запровадження цифрової гривні, розвитку електронних грошей і боротьби з тіньовими потоками. Практична цінність полягає в ідентифікації недоліків чинного законодавства та окресленні можливих напрямів його удосконалення.

**Метою дослідження** є комплексне вивчення теоретичних, історичних і нормативних засад правового регулювання грошового обігу в Україні та окреслення основних тенденцій і перспектив його розвитку в умовах цифрової трансформації економіки.

Для досягнення поставленої мети в роботі вирішувалися такі **завдання**:

- з’ясувати економіко–правову природу грошового обігу як об’єкта фінансово–правового регулювання;
- охарактеризувати історичні етапи формування правового обігу грошей на території України;
- визначити основні принципи регулювання грошового обігу в системі фінансового права;

- дослідити законодавчу та підзаконну базу, що регламентує грошовий обіг;
- охарактеризувати правовий статус гривні та систему її захисту;
- проаналізувати вплив цифрових технологій на трансформацію форм обігу та виклики для правового регулювання;
- виявити правові аспекти обмеження готівки як засобу протидії тіньовій економіці.

**Ступінь наукового опрацювання теми у вітчизняній і зарубіжній літературі** є достатнім для формування цілісного уявлення про правовий зміст грошового обігу. Питання грошового регулювання висвітлювали у своїх працях В. Є. Бойко, В. О. Віницький, Б. І. Пшик, О. П. Петренко, Ю. Штефан, а також дослідники історико–правового виміру грошової системи — В. Нечитайло, В. Коцур, І. Смуток. Проте, у зв’язку зі змінами у фінансовому середовищі, розвитком цифрових валют, глобальною нестабільністю та воєнними подіями, тема потребує подальшого наукового осмислення в сучасному правовому контексті.

**Об’єктом дослідження** є система суспільних відносин, що виникають у процесі організації, регулювання та контролю грошового обігу в Україні.

**Предметом дослідження** є правові норми, механізми, інститути та інструменти, які визначають засади функціонування грошового обігу, забезпечують стабільність обігу національної валюти та протидіють тіньовим фінансовим потокам.

У процесі дослідження застосовано **комплекс методів**, серед яких загальнонаукові (аналіз, синтез, індукція, дедукція), спеціально–правові (формально–юридичний, порівняльно–правовий, історико–правовий) та прогностичні методи для виявлення тенденцій розвитку правового поля.

**Курсова робота складається** з вступної частини, трьох розділів, які структуровані на дев’ять підрозділів, узагальнюючих висновків, списку використаних джерел, що налічує 26 позицій і займає 4 сторінки. Загальний обсяг роботи становить 31 сторінку.

## РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ГРОШОВОГО ОБІГУ

### 1.1. Поняття та економіко-правова природа грошового обігу

Грошовий обіг — це не лише механізм переміщення грошей між суб'єктами господарювання, державою та громадянами, а й складне економіко-правове явище, що виконує системоутворюючу функцію у фінансовій системі країни. У класичному розумінні грошовий обіг охоплює сукупність відносин, пов'язаних з рухом грошей у готівковій та безготівковій формі, зокрема їх емісією, трансакціями, вилученням з обігу, обліком і контролем. Як зазначає М. Кравчук, «грошовий обіг є індикатором стабільності або дисфункції фінансової системи держави» [3]. Він слугує не тільки засобом платежу, а й інструментом реалізації монетарної політики, оскільки саме через контроль за обігом грошей держава здійснює вплив на інфляцію, курс національної валюти та динаміку ВВП.

Економічна сутність грошового обігу проявляється у функціях грошей — засобу обміну, збереження вартості, засобу накопичення та світових грошей. Правовий аспект цього явища зосереджується на нормативному врегулюванні процесів, які забезпечують упорядкованість та прозорість руху грошових коштів у межах країни. На думку О. Петренка, «державне регулювання грошового обороту є необхідним елементом забезпечення макроекономічної стабільності, особливо в умовах воєнного стану» [8]. Тобто мова йде про «контроль за обсягом грошової маси, процедурою емісії, обігом іноземної валюти та обмеженням готівкових операцій» [8].

Національний банк України як центральна фінансова інституція відіграє ключову роль у функціонуванні грошового обігу. Він не лише «здійснює емісію гривні, а й встановлює порядок її обігу, визначає правила взаємодії фінансових установ, затверджує обмеження на операції з готівкою та регулює валютний курс» [3]. В. Віницький стверджує, що «Національний банк України виконує функцію грошово-кредитного регулятора, реалізуючи при цьому правові інструменти для забезпечення стабільності обігу» [3].

Правовий вимір грошового обігу охоплює ширший спектр відносин, ніж лише грошово–кредитна сфера. Йдеться про «правове забезпечення фінансового контролю, боротьбу з відмиванням коштів, запобігання корупції та протидію нелегальній економіці» [18]. Окрему увагу слід звернути на процес переходу до цифрових форм обігу — електронних та віртуальних валют. На думку Ю. Штефана, «епоха цифрових інновацій формує нову природу грошового обігу, що виходить за межі класичного правового регулювання» [18].

З огляду на це, необхідно розрізнити поняття «грошовий обіг» у вузькому й широкому сенсах. У вузькому значенні — це технічний процес циркуляції грошової маси між учасниками обміну. У широкому — це система правових, економічних та інституційних відносин, яка охоплює організацію, регулювання, контроль і нагляд за рухом грошей як публічного ресурсу. В. Є. Бойко підкреслює, що «на сьогодні правове регулювання грошового обігу не може бути ізольованим від світових економічних процесів, адже воно формує середовище фінансової безпеки» [1].

Варто також відзначити історичну багатшаровість українського грошового обігу, яка формувала національні уявлення про грошові інструменти, їх легітимність і роль у суспільстві. Як зазначає В. Нечитайло, «грошовий обіг на території Гетьманщини мав свої внутрішні правила, що ґрунтувалися як на місцевих традиціях, так і на законодавчих ініціативах тогочасної влади» [5, с. 7].

Отже, грошовий обіг є комплексним міждисциплінарним явищем, в якому взаємодіють економічні та правові чинники. Його дослідження вимагає врахування макроекономічних реалій, міжнародного досвіду, особливостей правового регулювання і тенденцій розвитку фінансового ринку.

## **1.2. Історичні етапи становлення правового регулювання грошового обігу в Україні**

Історія грошового обігу на українських землях охоплює широкий спектр етапів розвитку — від перших форм обміну, заснованих на бартері, до складних

механізмів регулювання сучасної фінансової системи. Протягом століть зміна державних устроїв, політичної підлеглості та економічних моделей зумовлювала перетворення і правової природи грошового обігу. Уже «в добу Київської Русі сформувалися перші риси централізованого регулювання обігу срібної та золотих монет, які відігравали роль загального еквівалента у торгівлі» [4, с. 125].. Як підкреслює В. Коцур, «знахідки золотих дукатів і срібних монет дають змогу простежити ареал та інтенсивність торгових відносин і грошової політики» [4, с. 124].

У період Гетьманщини (1648–1764 рр.) грошовий обіг поступово набував організованіших форм, з'являлися власні розрахункові системи, а монетарна політика була частиною внутрішньої економічної суверенності. Цей етап вирізняється тим, що поряд із польськими, московськими та турецькими монетами на території України активно циркулювали місцеві грошові знаки, підтверджуючи економічну автономію козацької держави. В. Нечитайло наголошує, що «грошовий обіг на території Гетьманщини регулювався як адміністративною практикою, так і звичаєвим правом» [5, с. 7]. У цей період формувалися перші елементи правового контролю — ведення реєстрів, налагодження механізмів обліку та вилучення фальшивих монет.

Подальший розвиток грошової системи був тісно пов'язаний із включенням українських територій до складу Російської імперії. З цього часу обіг національних грошових знаків було поступово витіснено централізованими імперськими рублями. Як зауважує О. Шпортун, «казенні палати виступали головними осередками контролю та регуляції грошових потоків у Наддніпрянській Україні» [17, с. 234]. У XIX столітті з розвитком банківської справи з'являються перші нормативні документи, які визначали процедури випуску та обігу паперових грошей, а також правила розрахунків через фінансові установи.

Особливе місце в історії українського грошового обігу займає період національно–визвольних змагань 1917–1921 років. За короткий проміжок часу на

території України виникли «різні уряди, кожен з яких емітував власну валюту — карбованці, гривні, шаги тощо» [13, с. 170]. У цей період, за словами А. Сустрєтова, «грошовий обіг став не лише економічним, а й політичним інструментом боротьби за легітимність і владу» [13, с. 166]. Через відсутність єдиної монетарної політики та правової узгодженості цей етап характеризується хаотичністю обігу, інфляцією та знеціненням грошової одиниці.

У складі СРСР Україна не мала власної грошової системи, а регулювання грошового обігу здійснювалося централізовано з Москви. Це позбавило українське фінансове право автономії, але водночас сформувало звичку до жорсткого адміністративного регулювання та підзвітності облікових операцій. Проте навіть у таких умовах, як зазначає А. Сустрєтов, «реформи М. Сперанського в ХІХ столітті стали основою майбутніх методів контролю за грошовими потоками, частина з яких збереглася до сьогодні» [12, с. 272].

Після здобуття незалежності у 1991 році Україна вперше в новітній історії отримала можливість створити власну валюту та нормативну базу її обігу. Запровадження гривні в 1996 році стало результатом глибоких економічних трансформацій і пошуку фінансової стабільності. Як пише В. Є. Бойко, «становлення грошової системи України відбувалося в умовах економічної турбулентності, тому законодавче регулювання обігу набуло особливої ваги» [1]. Саме у цей період було ухвалено базові законодавчі акти, зокрема Закон України «Про Національний банк України», які заклали підґрунтя для сучасної моделі грошового обігу.

Сьогодні, з урахуванням викликів воєнного стану, цифровізації фінансового середовища та зростання впливу криптовалют, історія грошового обігу в Україні постає не лише як ретроспектива, а як контекст для сучасного переосмислення правового регулювання. Як зауважує О. П. Петренко, «війна актуалізувала проблему швидкого реагування держави на фінансові загрози, що вимагає



перегляду нормативного регулювання обігу готівки, резервів і платіжних інструментів» [8].

Таким чином, історичні трансформації грошового обігу в Україні демонструють не лише зміну форм та засобів обігу, а й еволюцію правового мислення. Від практик Гетьманщини до цифрових стандартів XXI століття — кожен етап формував сучасний підхід до грошово-правового регулювання, заснований на принципах стабільності, прозорості та економічної безпеки.

### **1.3. Принципи правового регулювання грошового обігу в системі фінансового права**

Правове регулювання грошового обігу в Україні базується на комплексі фундаментальних принципів, які забезпечують стабільність, передбачуваність та ефективність фінансових процесів у державі. Ці принципи відображають не лише суто юридичні засади, але й глибоко вкорінені економічні потреби суспільства, що формувалися під впливом історичних подій, трансформацій державності та викликів сучасного глобалізованого середовища.

Одним з провідних принципів, що визначає правову природу грошового обігу, є принцип єдності грошової системи, згідно з яким в Україні законним платіжним засобом є лише національна валюта — гривня. Як зазначає О. П. Петренко, «забезпечення виключного права держави на емісію грошових знаків є основою фінансового суверенітету країни» [8]. Це означає, що жодна інша валюта не може мати рівного юридичного статусу в платіжних операціях, за винятком випадків, передбачених законодавством щодо валютних операцій. На цьому ж акцентує увагу і В. О. Віницький, наголошуючи, що «єдність грошового обігу є запорукою монетарної стабільності та контролю над інфляційними процесами» [3].

Не менш важливим є принцип централізації емісійної діяльності, відповідно до якого право на випуск грошових знаків належить виключно Національному банку України. Цей підхід зумовлює уніфікацію політики обігу, встановлює чітку

відповідальність за регуляторні рішення та унеможлиблює хаотичну емісію, подібну до тієї, що мала місце у 1917–1921 роках, коли на території України діяли «різні уряди, кожен з яких емітував власну валюту — карбованці, гривні, шаги тощо» [13, с. 170].

Сучасне фінансове право також спирається на принцип законності грошових операцій, що полягає в необхідності дотримання суб'єктами обігу всіх встановлених норм і процедур. Цей принцип охоплює як дотримання валютного, податкового, банківського законодавства, так і вимог щодо звітності, ідентифікації сторін, обліку та контролю за походженням коштів. Як підкреслює Б. І. Пшик, «сучасна система правового регулювання грошового обігу повинна діяти в умовах високого рівня юридичної відповідальності, оскільки від цього залежить ефективність реалізації грошово–кредитної політики» [10, с. 18].

У новітніх умовах особливої ваги набуває принцип технологічної нейтральності, який вимагає адаптації законодавства до різноманітних форм грошового обігу — готівкового, безготівкового, електронного. У цьому контексті Ю. Штефан зауважує: «правова система має бути здатною регулювати і традиційні форми грошових відносин, і сучасні — електронні гроші, віртуальні валюти, криптовалюти» [18]. Така позиція пояснюється стрімким розвитком фінтеху та цифрових інструментів, що вимагає гнучкого, але чітко окресленого регуляторного середовища.

Нарешті, важливим є принцип відповідальності та підзвітності суб'єктів грошового обігу, який проявляється у зобов'язанні банків, державних органів та суб'єктів підприємницької діяльності діяти прозоро, відкрито та у межах встановлених норм. М. Кравчук підкреслює, що «грошовий обіг без дієвого контролю з боку держави перетворюється на зону ризиків для економічної безпеки» [3]. У свою чергу, це вимагає не лише законодавчої чіткості, а й ефективного нагляду та інституційної відповідальності.

Таким чином, система принципів, яка лежить в основі правового регулювання грошового обігу, є складною, багаторівневою і водночас гнучкою. Вона реагує на внутрішні й зовнішні виклики, історичні трансформації та потреби економіки. Саме дотримання цих принципів дозволяє забезпечити стабільність національної валюти, фінансову прозорість та розвиток довіри до економіки України як усередині країни, так і на міжнародному рівні.

### **Висновки до розділу 1**

Розгляд теоретико–правових засад грошового обігу дозволив з’ясувати, що це явище є складним і багатовимірним, у якому поєднуються економічна доцільність, історична спадкоємність і нормативна впорядкованість. Грошовий обіг в Україні формується на перетині макроекономічних процесів і правових інструментів, що забезпечують належний рівень контролю, стабільності й ефективності переміщення платіжних засобів. Його природа виявляється як у суто фінансово–технічному, так і у публічно–правовому вимірах, де кожен елемент — від емісії до цифровізації — підлягає врегулюванню згідно з принципами фінансового права.

Історичний аналіз довів, що грошовий обіг завжди був не лише відображенням економічної ситуації, але й інструментом державної політики, засобом зміцнення влади або, навпаки, чинником дестабілізації в умовах політичної фрагментації. Від обігу золотих дукатів у часи Київської Русі до грошової анархії 1917–1921 років і створення стабільної системи обігу після 1996 року — кожен етап демонструє необхідність правової систематизації та централізованого регулювання. Принципи, які сьогодні лежать в основі грошового обігу, — єдність валюти, законність операцій, монополія на емісію, технологічна адаптивність — забезпечують узгодженість фінансової політики й надають державі важелі впливу на економіку в умовах викликів цифрової трансформації, воєнного стану та глобалізації.

## **РОЗДІЛ 2. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОШОВОГО ОБІГУ В УКРАЇНІ**

### **2.1. Конституційні основи і повноваження НБУ у сфері грошового обігу**

Правове регулювання грошового обігу в Україні має конституційне підґрунтя, яке закладає основи для функціонування монетарної системи, визначає інституційний каркас управління обігом національної валюти та гарантує фінансову стабільність. У статті 99 Конституції України чітко зазначено, що «грошовою одиницею України є гривня», а «забезпечення стабільності грошової одиниці покладається на центральний банк держави — Національний банк України» [2]. Така конструкція відповідає європейським стандартам, де центральний банк виступає не лише виконавцем монетарної політики, а й гарантом економічного суверенітету держави.

Національний банк України діє на підставі спеціального закону — Закону України «Про Національний банк України», згідно з яким йому надано повноваження щодо емісії національної валюти, організації її обігу, створення систем грошового розрахунку, а також контролю за дотриманням правил фінансової дисципліни. Як зауважує В. О. Віницький, «правовий статус НБУ є винятковим прикладом незалежності органу публічної влади, що поєднує регуляторну функцію з гарантією сталості національного грошового потоку» [3]. Така незалежність закріплена і на рівні Конституції, яка прямо забороняє втручання інших органів у діяльність НБУ, окрім тих випадків, які передбачені законом.

Особливе значення в системі грошового обігу має емісійна монополія НБУ. Цей інструмент закріплений не лише в нормативних актах, а й у практиці його реалізації. У «Законі України від 18.09.2012 № 5285-VI» наголошується, що «Національний банк організовує готівковий грошовий обіг відповідно до принципів стабільності, надійності та оперативності забезпечення банків готівкою» [9]. Таким чином, емісійна діяльність не зводиться до технічного друку грошей — вона є

складовою державної економічної стратегії, що координується відповідно до макрофінансових орієнтирів.

Іншою важливою функцією НБУ є контроль за обігом готівкових коштів. У відповідному «листі регулятора від 17.12.2009 № 24-112/2457» зазначено, що «всі операції з обігу готівки мають проводитися з урахуванням касової дисципліни, встановленої нормативними актами НБУ» [20]. Саме завдяки жорсткій політиці у цій сфері вдалося зменшити рівень тіньових операцій і забезпечити прозорість обігу. За словами Б. І. Пшика, «діяльність НБУ з організації готівкового обігу має суттєвий вплив на стабільність фінансової системи, оскільки вона визначає порядок переміщення грошей між банками, юридичними та фізичними особами» [10, с. 16].

НБУ також відповідальний за забезпечення єдності грошово-кредитної політики, що охоплює як регулювання обсягу грошової маси, так і вплив на банківські ставки, валютний курс та рівень інфляції. О. П. Петренко підкреслює, що «право Національного банку визначати основні напрямки монетарної політики дозволяє йому ефективно відповідати на кризові явища, особливо в умовах воєнного стану та нестабільності» [8]. У цьому сенсі важливою є також координація дій із Кабінетом Міністрів та іншими фінансовими регуляторами, хоча й на принципах незалежності, закріплених у статті 7 Закону про НБУ.

Крім того, центральний банк виконує аналітичну та наглядову функцію, що проявляється у регулярному моніторингу стану грошового обігу, публікації макроекономічних оглядів та управлінні ризиками в банківському секторі. Як зазначає Л. Штефан, «здатність НБУ швидко реагувати на цифрові виклики, зокрема розвиток електронних грошей і криптовалют, є індикатором його ефективності як регулятора нового покоління» [18].

Отже, конституційно–правові засади діяльності Національного банку України формують юридичну основу для всієї системи грошового обігу. Повноваження НБУ виходять далеко за межі емісії банкнот — вони охоплюють регуляторний, аналітичний, наглядовий та стратегічний виміри монетарного

управління. В умовах геополітичної нестабільності, зростання тіньової економіки та цифрових трансформацій саме ефективне виконання НБУ своїх функцій дозволяє зберігати стабільність національної валюти та довіру до фінансової системи України.

## **2.2. Законодавчі та підзаконні акти, що регламентують грошовий обіг**

Система правового регулювання грошового обігу в Україні ґрунтується на багаторівневій структурі нормативно–правових актів, які включають як закони, так і підзаконні нормативні документи, зокрема акти Національного банку України. Ці нормативні джерела забезпечують не лише загальні принципи функціонування грошового обігу, а й конкретизують порядок здійснення готівкових і безготівкових розрахунків, умови емісії, обігу іноземної валюти, обмеження щодо готівкових операцій, порядок валютного контролю та відповідальність за порушення встановлених правил.

Ключовим законодавчим актом у цій сфері є Закон України «Про Національний банк України», у якому зазначено, що НБУ має виключне право емісії грошових знаків, а також відповідає за «організацію готівкового та безготівкового грошового обігу, установлення правил проведення розрахункових операцій, форм касових документів та інструкцій» [9]. Саме цей закон визначає правовий статус НБУ, структуру його органів, принципи незалежності та засади взаємодії з іншими суб'єктами фінансового ринку. Як підкреслює В. О. Віницький, «нормативне наповнення закону про НБУ створює основу для всього ланцюга регуляторних процесів у сфері грошового обігу» [3].

Особливе значення має також Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні», який регламентує механізми функціонування безготівкових форм грошового обігу, зокрема електронних платіжних інструментів. У цьому законі передбачено, що «грошові перекази між суб'єктами мають

здійснюватися із дотриманням принципів надійності, захисту персональних даних, безперервності функціонування платіжних систем» [22].

Необхідно згадати і про Бюджетний кодекс України, у якому грошовий обіг розглядається крізь призму касового виконання бюджету, розпорядження бюджетними коштами та казначейського обслуговування. Відповідно до статті 48 Бюджетного кодексу, «операції з бюджетними коштами здійснюються через рахунки, відкриті в органах Казначейства України, що забезпечує контроль за цільовим і своєчасним використанням коштів» [2]. Як зазначає О. П. Петренко, «координування грошового обігу з бюджетними процесами дозволяє уникнути дефіцитних явищ та підтримувати ліквідність державного сектора» [8].

Нормативно-правову базу доповнюють акти НБУ, які мають підзаконний характер, але відіграють вирішальну роль у регулюванні практичних аспектів грошового обігу. Зокрема, йдеться про «Інструкцію про ведення касових операцій банками в Україні», «Положення про організацію готівкового обігу в банківській системі України», нормативи касових залишків тощо. У «листі НБУ № 24-112/2457» зазначено: «забезпечення банків готівкою здійснюється відповідно до прогнозних розрахунків і лімітів, установлених регулятором» [20].

Варто також звернути увагу на закони, які опосередковано регламентують грошовий обіг. Наприклад, Закон України «Про валюту і валютні операції» визначає порядок проведення операцій з іноземною валютою, встановлює режим валютного нагляду та відповідальність за порушення валютного законодавства. Як зазначає Б. І. Пшик, «врегулювання грошового обігу неможливе без належної координації внутрішніх валютних потоків та зовнішньоекономічної діяльності» [10, с. 17].

Не менш важливою є регламентація новітніх форм обігу — електронних грошей, віртуальних валют і фінтех-інструментів. У цьому контексті Ю. Штефан підкреслює, що «вітчизняне законодавство поступово адаптується до викликів цифрової доби, зокрема через спроби запровадження законодавчого регулювання

криптовалютного ринку та цифрової гривні» [18]. Водночас поки що ці процеси перебувають у фазі становлення і потребують подальшого законодавчого доопрацювання.

Отже, система нормативного регулювання грошового обігу в Україні складається з цілого комплексу законів, кодексів, підзаконних актів та інструкцій, які охоплюють усі рівні фінансової взаємодії. Вона покликана гарантувати стабільність національної грошової одиниці, ефективність обігу, правову визначеність для всіх учасників ринку, а також адаптивність до нових економічних і технологічних реалій.

### **2.3. Правовий статус національної валюти та її захист**

Національна валюта є фундаментом фінансової системи держави, її символом суверенітету та гарантом економічної стабільності. В Україні роль грошової одиниці виконує гривня, правовий статус якої закріплено у статті 99 Конституції України: «Грошовою одиницею України є гривня» [2]. Це положення має не лише декларативне, а й юридичне значення — воно визначає виключність гривні як єдиного законного засобу платежу на території держави та забороняє паралельний обіг інших валют без спеціального дозволу.

Детальніше правовий статус національної валюти розкривається у Законі України «Про Національний банк України», де зазначено, що «виключне право на випуск в обіг грошових знаків в Україні належить Національному банку України» [9]. Таким чином, емісійна монополія НБУ є не лише економічною прерогативою, а й нормою публічного права. Як зазначає В. Є. Бойко, «правовий режим гривні передбачає її абсолютну обов'язковість до приймання як засобу платежу на всій території держави незалежно від форм власності або виду діяльності суб'єкта» [1].

Особливу увагу слід приділити формам правового захисту національної валюти, які реалізуються як через механізми адміністративного нагляду, так і через кримінально–правові інструменти. Наприклад, відповідно до статті 199



Кримінального кодексу України, виготовлення або збут підроблених грошей карається позбавленням волі на строк до 12 років. Як підкреслює Ю. В. Швець, «підроблення грошей розглядається не лише як кримінальний злочин, а як загроза фінансовій безпеці держави» [15, с. 153]. У цьому аспекті дії держави спрямовані не лише на покарання винних, а й на профілактику та унеможливлення обігу фальшивих банкнот через вдосконалення систем захисту, інформування населення та посилення банківського контролю.

З метою захисту гривні від девальвації й забезпечення її стабільності НБУ реалізує грошово-кредитну політику, головним орієнтиром якої є таргетування інфляції. Це відображено у «щорічних Основних засадах грошово-кредитної політики, що затверджуються Радою НБУ». За словами Б. І. Пшика, «інструменти процентної політики, валютного регулювання та відкритих ринкових операцій дозволяють НБУ зберігати відносну цінову стабільність гривні навіть у кризових умовах» [10, с. 18].

У контексті сучасних викликів особливої уваги заслуговує питання впливу цифрових валют на правовий статус національної валюти. Як наголошує О. Л. Руда, «поява нових платіжних інструментів у вигляді криптовалют створює потенційну конкуренцію для гривні, що вимагає правової реакції з боку держави» [11]. Водночас, незважаючи на стрімкий розвиток фінансових технологій, жодна з альтернативних валют не має статусу законного платіжного засобу в Україні. Це твердження підтверджено і в офіційній позиції НБУ, який зазначає, що «усі розрахунки на території України мають здійснюватися в гривні, крім випадків, передбачених законом» [9].

Крім того, важливим аспектом захисту гривні є її візуальне, фізичне та технологічне забезпечення — дизайн банкнот, рівень захисних елементів, впровадження сучасних матеріалів для виготовлення купюр. Як зазначає Л. Штефан, «розвиток цифрової та поліграфічної безпеки банкнот є запорукою зниження ризику фальшування та підвищення довіри до національної валюти» [18].

Таким чином, правовий статус гривні є багатогранною категорією, яка охоплює як конституційне закріплення її ексклюзивності, так і детально врегульовану систему її обігу, емісії та захисту. Гривня виступає не лише інструментом розрахунку, а й фактором державної ідентичності та економічної незалежності. У цьому контексті завдання держави полягає у забезпеченні її стабільності, прозорості обігу та здатності протистояти як внутрішнім, так і зовнішнім загрозам.

## **Висновки до розділу 2**

У другому розділі курсової роботи було проаналізовано ключові аспекти нормативно-правового забезпечення грошового обігу в Україні, які демонструють складність і багатошаровість регуляторної системи. Основу цієї системи становить Конституція України, яка закріплює статус гривні як єдиної національної валюти та визначає Національний банк України як орган, відповідальний за її стабільність. Наділення НБУ винятковим правом емісії, визначення напрямів грошово-кредитної політики та повноваження з організації обігу підкреслюють його конституційно важливу роль у забезпеченні фінансової безпеки держави. Саме НБУ є центром нормативного формування й практичної реалізації грошового обігу, що робить його діяльність основоположною для всього фінансового сектора.

Аналіз законодавчої бази засвідчив, що правове регулювання грошового обігу не обмежується лише Законом України «Про Національний банк України». Воно охоплює численні законодавчі й підзаконні акти, серед яких вагоме місце посідають Бюджетний кодекс, Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів», акти валютного законодавства, інструкції та положення НБУ, що деталізують порядок розрахункових, касових, валютних операцій. Така нормативна розгалуженість свідчить про міжгалузеву природу правового поля грошового обігу, яке охоплює не лише фінансове, а й адміністративне, банківське, валютне право.

Правовий статус гривні як єдиного законного платіжного засобу в Україні має не лише символічне, а й практичне значення. Гривня визнана обов'язковою до прийняття на всій території країни, а її підроблення чи дестабілізація становлять загрозу економічній безпеці та криміналізуються відповідно до чинного законодавства. Водночас захист національної валюти не обмежується каральними механізмами — він реалізується через стратегічну грошово-кредитну політику, емісійні обмеження, валютне регулювання, а також впровадження інноваційних інструментів у сфері цифрового обігу. В умовах викликів воєнного часу, глобалізації та цифровізації зростає роль правового реагування на нові ризики — від валютних коливань до поширення криптовалют. Тому модернізація нормативної бази та вдосконалення інституційного потенціалу НБУ залишаються ключовими умовами забезпечення стійкого, захищеного й ефективного грошового обігу в Україні.

### **РОЗДІЛ 3. СУЧАСНІ ВИКЛИКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГРОШОВОГО ОБІГУ**

#### **3.1. Вплив цифровізації та електронних грошей на правове регулювання обігу**

Цифровізація фінансової сфери докорінно трансформувала уявлення про грошовий обіг, розмивши межі між традиційними формами грошей та новими цифровими інструментами. Сьогодні готівка втрачає свою монополію як засіб обігу, поступаючись електронним платежам, цифровим гаманцям і криптовалютам. Ці процеси породжують не лише нові економічні реалії, а й серйозні виклики для правового регулювання, яке має адаптуватися до зростаючої динаміки та мінливості фінансових технологій. Як зауважує Л. Штефан, «цифрова епоха вимагає від правової системи нових підходів до грошового обігу, які враховували б природу віртуальних активів, швидкість транзакцій та ризики знеособленості» [18].

Одним із ключових елементів сучасного грошового обігу стали електронні гроші, які, відповідно до чинного законодавства України, розглядаються як грошові зобов'язання емітента, що зберігаються в електронній формі та приймаються як засіб платежу іншими особами. Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів» визначає «електронні гроші як особливий різновид засобу розрахунку, але водночас встановлює жорсткі вимоги до емітентів, обмеження щодо обсягів зберігання та ідентифікації користувачів» [22]. Як зазначає О. Л. Руда, «електронні гроші стали компромісом між потребою в швидкості й зручності платежів та необхідністю збереження контролю з боку держави» [11].

Сучасний обіг також змінюється під впливом так званих віртуальних валют, зокрема криптовалют, правовий статус яких досі перебуває у процесі формування. В Україні ухвалено Закон «Про віртуальні активи», що став спробою визначити криптовалюту як цифровий актив, але не як засіб платежу. Національний банк України неодноразово наголошував, що «всі розрахунки на території України мають здійснюватися виключно в національній валюті — гривні» [9]. Таким чином,

криптовалюти не мають статусу законного платіжного засобу, але можуть бути предметом правочинів у сфері майнових прав, що відкриває новий напрямок у договірному та податковому регулюванні.

Як підкреслює Б. І. Пшик, «впровадження цифрових форм обігу вимагає формування нової правової парадигми, де електронні гроші розглядаються не лише як інструмент зручності, а як виклик для фінансової безпеки та регуляторного балансу» [10, с. 19]. Проблеми цифровізації зачіпають питання захисту персональних даних, кібербезпеки, попередження відмивання коштів, а також відповідальності у разі технічних збоїв чи порушення платіжної інфраструктури.

У цьому контексті значну увагу привертає проєкт цифрової гривні, що розробляється НБУ. Йдеться про так звану CBDC («central bank digital currency») — електронну форму національної валюти, яка буде емітована і контролюватиметься виключно центральним банком. За інформацією Національного банку, «пілотний проєкт цифрової гривні має на меті протестувати нові форми обігу, які поєднують стабільність традиційної валюти з перевагами цифрових технологій» [9]. Запровадження цифрової гривні має потенціал підвищити прозорість розрахунків, знизити витрати на обслуговування готівки та посилити грошово-кредитну політику держави.

Однак адаптація правового поля до цих новацій є поступовим процесом. Наразі відсутність уніфікованого законодавства, що комплексно регулює електронний обіг, створює правову невизначеність. Як зазначає Ю. Штефан, «українська модель регулювання електронних грошей перебуває в стані переходу: з одного боку, є загальні норми, з іншого — бракує практичних механізмів реалізації» [18].

Отже, цифровізація грошового обігу відкриває нові можливості для споживачів і держави, але одночасно породжує низку нормативних, технологічних та етичних викликів. Електронні гроші, криптовалюти та цифрова гривня формують новий вимір фінансових відносин, у якому держава повинна знайти баланс між

свободою інновацій і гарантією стабільності. Успішне оновлення правового регулювання в цій сфері визначатиме конкурентоспроможність національної економіки в умовах глобального фінансового перереформатування.

### **3.2. Правові аспекти обмеження готівкового обігу та протидії тіньовій економіці**

Готівковий обіг у межах національної економіки завжди був джерелом особливої уваги з боку держави, оскільки саме в його сфері найчастіше реалізуються схеми ухилення від оподаткування, легалізації тіньових доходів та фінансування нелегальної діяльності. Одним із пріоритетних завдань фінансової політики є обмеження обігу готівки задля посилення прозорості розрахунків та ефективного контролю за рухом грошових потоків. Як зазначають О. Lyubich, А. Droviazko та О. Borshchuk, «значна частка готівки в обігу унеможливорює контроль за трансакціями, сприяє розквіту корупції та підриває податкову дисципліну» [22, р. 66].

Правове обмеження готівкових розрахунків в Україні реалізується через низку нормативних актів, зокрема постанови Національного банку та податкове законодавство. Так, згідно з чинними правилами, готівкові розрахунки між фізичними особами обмежені сумою 50 тисяч гривень, а між суб'єктами господарювання — 10 тисяч гривень на день. Відповідні ліміти встановлені постановами НБУ та спрямовані на стимулювання безготівкових операцій. Як вказано у «листі Національного банку України № 24-112/2457», «обмеження готівкових розрахунків є ефективним інструментом зниження обсягів тіньового обороту» [20].

Тіньова економіка в Україні становить значну загрозу для стабільності державних фінансів. В. Zakharchenko зазначає, що «тіньовий сектор часто маскується під легальний грошовий обіг, використовуючи готівкові трансакції, анонімні розрахунки та інструменти, не охоплені банківським наглядом» [26, р. 30].

За таких умов право стає основним бар'єром для відтоку коштів у нелегальний обіг, і його ефективність залежить не лише від суворості норм, а й від здатності держави їх реалізовувати.

У цьому контексті актуальним є також впровадження електронного документообігу, фіскалізація розрахункових операцій, розвиток цифрових банківських інструментів та обов'язкове декларування доходів. Як наголошує V. Kovalenko, «перехід на електронні платформи в умовах пандемії та воєнного стану продемонстрував зростання довіри до безготівкових методів, що відкриває вікно можливостей для подальшого звуження сфери готівкового обігу» [21, р. 60].

Водночас важливо пам'ятати, що просте обмеження обігу готівки без створення альтернатив призводить до негативних соціально-економічних наслідків — зокрема, для малозабезпечених верств населення або мікробізнесу. Як слушно зауважує I. Smutok, V. Ilnytskyi та M. Haliv, «історичний досвід показує, що радикальні заборони, не підкріплені належною інфраструктурою, призводять до поширення нелегальних форм розрахунків, зокрема товарного обміну» [25, с. 263].

З огляду на це, важливо розглядати правову політику щодо готівки не ізольовано, а в контексті системної боротьби з тіньовою економікою. Така боротьба передбачає не лише нормативне обмеження готівкових розрахунків, але й створення сприятливого середовища для ведення легального бізнесу, зменшення податкового тиску, розвиток електронних платіжних систем та стимулювання довіри до банківських установ.

Як зазначає W. Orehowskyi, «у сучасному глобальному середовищі обіг грошей є не лише фінансовим, а й цивілізаційним чинником, що визначає рівень відкритості економіки, підзвітності бізнесу і захищеності державних фінансів» [23, р. 11]. Така позиція збігається із світовими тенденціями, де обмеження готівки супроводжується розвитком фінансової інклюзії, цифрової освіти та відповідального ставлення громадян до податкових обов'язків.

### **Висновки до розділу 3**

У третьому розділі було проаналізовано сучасні виклики, що постають перед системою правового регулювання грошового обігу в умовах цифровізації, воєнного стану та необхідності боротьби з тіньовою економікою. Встановлено, що стрімкий розвиток фінансових технологій, поширення електронних платіжних засобів і криптовалют спричиняє переосмислення традиційних підходів до грошового обігу, який більше не обмежується лише фізичною формою гривні. У цьому контексті держава, зокрема Національний банк України, має адаптувати правову базу до нових реалій, зберігаючи баланс між інноваційністю та стабільністю. Цифрова гривня, електронні гроші, інтернет-банкінг, фінтех-продукти — усі ці явища створюють нове середовище, в якому обіг грошей потребує відповідних правових механізмів контролю, захисту даних, прозорості транзакцій і запобігання шахрайству.

Значну увагу було приділено проблемі надмірного готівкового обігу як фактору, що сприяє розвитку тіньової економіки. Нормативне обмеження готівкових розрахунків, фіскалізація операцій, запровадження цифрових каналів платежів та посилення банківського контролю є ключовими засобами протидії нелегальному обігу коштів. Однак така політика потребує комплексного підходу — не лише у формі заборон, а й через стимулювання електронного обігу, розвиток цифрової інфраструктури, спрощення процедур для малого бізнесу та підвищення рівня довіри до банківської системи. Тільки гармонійне поєднання правових, економічних і технологічних заходів дасть змогу забезпечити ефективне функціонування грошового обігу в Україні у нових умовах.



## ВИСНОВКИ

1. У ході дослідження встановлено, що грошовий обіг є надзвичайно складним і багатокомпонентним явищем, у якому поєднуються економічна функціональність, правова визначеність, історична спадкоємність та державна регуляторна політика. Він охоплює не лише фізичний рух грошових коштів, а й систему норм, що регулюють їх емісію, обіг, використання у платіжних операціях та вилучення з обігу. Грошовий обіг виконує критичну функцію у забезпеченні стабільності національної економіки, а правове регулювання цього процесу є запорукою прозорості, ефективності та контрольованості руху грошових потоків у державі.

2. Проаналізовані теоретичні основи засвідчили, що грошовий обіг має як економічну, так і правову природу. Економічно він є механізмом забезпечення обміну, збереження вартості, накопичення, тоді як у правовому сенсі — це система суспільних відносин, врегульованих нормами фінансового права, які визначають повноваження державних органів, права й обов'язки суб'єктів обігу, а також засоби юридичної відповідальності. Історичний аналіз грошового обігу в Україні підтвердив, що його правова еволюція нерозривно пов'язана з процесами державотворення, змінами політичного режиму та інтеграційними прагненнями країни. Від обігу срібних монет у Київській Русі до запровадження гривні в 1996 році — кожен етап впливав на сучасну модель правового забезпечення грошових відносин.

3. Нормативно-правове регулювання грошового обігу в Україні здійснюється на базі Конституції, законів України, Бюджетного кодексу, підзаконних актів Національного банку України та інших нормативних джерел. Особливу роль відіграє Національний банк, який має монопольне право емісії гривні, відповідає за організацію обігу, визначає засади грошово-кредитної політики та виконує наглядову й аналітичну функції. Повноваження НБУ чітко регламентовані законом і відповідають європейським стандартам незалежності

центрального банку, що забезпечує стійкість національної валюти та стабільність грошово-фінансової системи в цілому.

4. Важливим результатом дослідження стало розкриття правового статусу гривні як єдиної національної валюти. Її винятковість закріплена на рівні Конституції України, а гарантії обігу та захисту — у спеціальних законах, кримінальному праві та нормативних актах НБУ. Визначено, що захист гривні має багаторівневу структуру: від запобігання фальшуванню до забезпечення стабільного курсу та таргетування інфляції. У сучасних умовах цифрової трансформації важливим є також технологічний аспект захисту — оновлення дизайну банкнот, використання поліграфічних елементів безпеки, а також перспективне впровадження цифрової гривні.

5. Особливу увагу приділено цифровізації фінансового середовища. Досліджено, що електронні гроші, віртуальні активи, криптовалюти, мобільні платіжні системи докорінно змінюють уявлення про грошовий обіг, породжуючи як переваги, так і юридичні ризики. Визначено, що правове регулювання новітніх форм обігу в Україні перебуває в процесі адаптації, а нормативна база ще не охоплює всіх аспектів їх функціонування. Водночас зусилля НБУ, спрямовані на запровадження цифрової гривні та оновлення платіжної інфраструктури, є кроком до інтеграції у світові монетарні тенденції та забезпечення фінансової безпеки в умовах цифрової економіки.

6. Окремо було досліджено проблему тіньової економіки, яка тісно пов'язана з надмірним обігом готівки. Встановлено, що значна частина готівкових розрахунків уникає оподаткування, порушує принципи прозорості та ускладнює державний контроль за грошовими потоками. Проаналізовані правові механізми обмеження готівкового обігу — зокрема лімітування розрахунків, обов'язкова фіскалізація, стимулювання безготівкових форм обігу — визнані ефективними лише за умови поєднання з розвитком цифрової інфраструктури, податкового стимулювання та зниження адміністративного тиску на бізнес.

7. На підставі проведеного аналізу зроблено висновок, що майбутнє правового регулювання грошового обігу в Україні має базуватися на комплексному поєднанні конституційно закріплених принципів, сучасних технологічних рішень і стратегічного бачення ролі грошей як інструменту державного управління. В умовах воєнного стану, гібридних загроз та фінансової глобалізації особливої ваги набувають питання законності, безпеки, ефективності й прозорості грошових операцій. Саме адаптивність нормативної бази до цифрових викликів, послідовність регуляторної політики НБУ та посилення контролю за тіньовими потоками є ключем до стабільного, контрольованого та сучасного грошового обігу в Україні.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойко В. Є. Грошовий обіг в Україні: сучасний стан, проблеми та напрями удосконалення : thesis. 2019.  
URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/14134>(дата звернення: 13.05.2025).
2. Бюджетний кодекс України : Кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI : станом на 5 берез. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>(дата звернення: 13.05.2025).
3. Віницький В. О. Роль Національного банку України у забезпеченні стабільності грошового обігу: фінансово-правовий аспект. *Правова доктрина, правоутворення та правозастосування: проблеми зв'язку та шляхи розвитку*. 2024.  
URL: <https://doi.org/10.71404/ppss.2024.2.37>(дата звернення: 13.05.2025).
4. Коцур В. Знахідки золотих дукатів як джерело вивчення грошового обігу на теренах Ккраїни. *Scientific notes on Ukrainian history*. 2019. № 46. С. 124–129.  
URL: <https://doi.org/10.31470/2415-3567-2019-46-124-129>(дата звернення: 13.05.2025).
5. Нечитайло В. В. Грошовий обіг на території Гетьманщини (1648-1764 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук. Переяслав-Хмельницький, 2019. 15 с.
6. Нечитайло В. Джерела дослідження грошового обігу на території козацької держави України- Гетьманщини у 1648-1764 роках. *Society. Document. Communication*. 2019. № 6. С. 153–181. URL: <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2018-6-153-181>(дата звернення: 13.05.2025).
7. Нечитайло В. Інформаційний потенціал інтернет-ресурсів у вивченні проблем грошового обігу України-Гетьманщини. *Society. Document. Communication*. 2019. № 7. С. 141–159. URL: <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2019-7-141-159>(дата звернення: 13.05.2025).
8. Петренко О. П. Державне регулювання грошового обороту та грошового ринку в умовах воєнного стану. *Food Industry Economics*. 2022. Т. 14, № 3.  
URL: <https://doi.org/10.15673/fie.v14i3.2358>(дата звернення: 13.05.2025).

9. Про внесення змін до Закону України "Про Національний банк України" щодо організації готівкового грошового обігу : Закон України від 18.09.2012 № 5285-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5285-17#Text>(дата звернення: 13.05.2025).

10.Пшик Б. І. Забезпечення стійкості грошового обігу в Україні в контексті реалізації інструментів грошово-кредитної політики. *Вісник Університету банківської справи*. 2017. № 1(28). С. 15–20. URL: [https://doi.org/10.18371/2221-755x1\(28\)2017114445](https://doi.org/10.18371/2221-755x1(28)2017114445)(дата звернення: 13.05.2025).

11.Руда О. Л., Марценюк О. В. Грошовий обіг та вплив цифрових валют на нього. *Електронний журнал "Ефективна економіка"*. 2025. № 3. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.3.56>(дата звернення: 13.05.2025).

12.Сустретов А. Інформаційний потенціал історіографічних джерел з проблем реформ грошового обігу М. Сперанського. *Society. Document. Communication*. 2020. № 8. С. 265–283. URL: <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2019-8-265-283>(дата звернення: 13.05.2025).

13.Сустретов А. Історіографія грошового обігу доби української революції 1917–1921 рр. *Society Document Communication*. 2022. № 16. С. 165–186. URL: <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2022-16-165-186>(дата звернення: 13.05.2025).

14.Фролов А. Ю. Особливості введення в обіг зелених облігацій в Україні. *Scientific Papers of the Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2020. № 3. С. 136–144. URL: <https://doi.org/10.32886/instzak.2020.03.16>(дата звернення: 13.05.2025).

15.Швець Ю.В. Злочинний обіг активів у фокусі кримінологічного аналізу. *Legal Bulletin*. 2025. С. 152–158. URL: <https://doi.org/10.31732/2708-339x-2025-16-b19>(дата звернення: 13.05.2025).

16.Шевчук О. Інформаційні можливості сайту національного банку України в дослідженні проблем історії грошового обігу в Україні. *Society. Document*.

*Communication*. 2020. № 8. С. 320–335. URL: <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2019-8-320-335>(дата звернення: 13.05.2025).

17.Шпортун О. Казенні палати в системі контролю грошового обігу в Наддніпрянській Україні (1775-1914 pp.). *Society. Document. Communication*. 2019. № 7. С. 232–246. URL: <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2019-7-232-246>(дата звернення: 13.05.2025).

18.Штефан Л. Грошовий обіг в епоху цифрових інновацій: перспективи електронних та віртуальних валют. *Економіка та суспільство*. 2024. № 69. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-69-120>(дата звернення: 13.05.2025).

19.Щербань О. Д. Фактори впливу на грошовий потік в сфері інвестиційної діяльності. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2015. № 52. URL: <https://doi.org/10.18664/338.47:338.45.v0i52.61691>(дата звернення: 13.05.2025).

20.Щодо порядку листування з Департаментом готівково-грошового обігу Національного банку України : Лист Нац. банку України від 17.12.2009 № 24-112/2457. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v2457500-09#Text>(дата звернення: 13.05.2025).

21.Kovalenko V., Sergeeva E. Evaluation of money circulation in Ukraine during Covid-19 pandemic and martial law. *Scientific Bulletin of Odessa National Economic University*. 2022. Vol. 8, no. 297. P. 57–64. URL: <https://doi.org/10.32680/2409-9260-2022-8-297-57-64>(date of access: 13.05.2025).

22.Lyubich O., Droviazko A., Borshchuk O. State banks of Ukraine as a factor for ensuring monetary circulation stability under martial law. *Fінansi Ukraїni*. 2023. Vol. 2023, no. 1. P. 65–84. URL: <https://doi.org/10.33763/finukr2023.01.065>(date of access: 13.05.2025).

23.Orehowskyi W. Trade and money circulation of ancient greece. *Bulletin of chernivtsi institute of trade and economics*. 2023. Vol. II, no. 90. P. 8–20. URL: <https://doi.org/10.34025/2310-8185-2023-2.90.01>(date of access: 13.05.2025).

24.Orehowskyi W. Trade and money circulation of the byzantine empire. *Bulletin of chernivtsi institute of trade and economics*. 2022. Vol. 2, no. 86. P. 8–19. URL: <https://doi.org/10.34025/2310-8185-2022-2.86.01>(date of access: 13.05.2025).

25.Smutok I., Ilnytskyi V., Haliv M. Грошовий обіг у руському воєводстві періоду Речі Посполитої (перша половина xviii ст.) за писемними джерелами. *The Ukrainian Numismatic Annual*. 2024. № 8. С. 258–269. URL: <https://doi.org/10.31470/2616-6275-2024-8-258-269>(дата звернення: 13.05.2025).

26.Zakharchenko V. Development of electronic forms of money circulation as a basic trend of fintech. *Economic journal Odessa polytechnic university*. 2022. Vol. 3, no. 21. P. 22–36. URL: <https://doi.org/10.15276/ej.03.2022.3>(date of access: 13.05.2025).